

دنیای نوجوانی

دختران

(۱)

محبت‌های افراطی

دکتر علی قائمی

مقدمه

دوران نوجوانی از مهم‌ترین و در عین حال از آشفته‌ترین و پیچیده‌ترین مراحل حیات است. مسائل و دشواری‌های ناشی از بلوغ و جوانی و زیروبمی‌های حیات این نسل از کمیت و کیفیتی برخوردار است که بسیاری از روانشناسان و روانکاوان در برابر آن وامانده و بهت زده‌اند و هنوز هیچ عالم آگاهی مدعی نشده است که به همهٔ مسائل و اسرار این دوران دست یافته است.^۱

این مرحله از حیات را به تناسب برخوردش با مسائل گوناگون دوران انتقال، دوران درخشندگی، دوران لذت و نشاط، دوران جذب و رشد، دوران آشوب، عصر خطر، مرحله دیواره کردن موجهای وجودی انسان، دوره خوشبختی یا بدبختی انسان نامیده‌اند. این که آیا کشتی وجود به سلامت به ساحل می‌رسد یا نه، به این امر بستگی دارد که مربی و والدین تا چه میزان در امر تربیت و هدایتش سرمایه گذاری کرده‌اند و چگونه او را در مسیر رشد راهنما بوده‌اند.

• بیداری عواطف

دوران بلوغ دوران بیدار شدن عواطف و شکفته شدن احساسات است و نوجوانان از جهت اخلاقی و روانی وضع مخصوص به خود را دارند^۲ - ترسها، شرمها و آزردهاسوی و جهت دیگری پیدا می‌کنند. آنها که تا حال دل‌داده والدین بودند به سوی همسالان روی می‌آورند و آنها که تا حال هم‌وغم خود را در غذا و شکم خلاصه می‌دیدند اینک متوجه زرق و برقها و جاذبه‌های جنسی و تشکیل خانواده می‌شوند.

دلبستگی‌های جدیدی برای آنها پدید می‌آید که با دوران کودکی فرق دارد، علائق از اسباب، سوی اشخاص جهت می‌یابند و رشد و نموبدنی زمینه را برای جنس‌رشدی آماده می‌کند.^۳ دختران خیلی زود اهل محبت می‌شوند و به گفته موریس دبس: توسعه عاطفه محبت در نزدشان خیلی پیش‌تر از پسران است (ولی لذت جنسی در آنان دیرتر از آنهاست).^۴ عواطف، ضروری حیات انسانند به شرطی که در مسیر مناسب و مشروع باشند. روانکاوان آنها را موجب حرکت و بشرویی دانسته‌اند. هلن دوج روانکاو معاصر آنها را مظهر دینامیسم (تحرک) روانی می‌داند که به صورتهای مختلفی متجلی می‌گردند و در واقع ساده‌ترین و ابتدایی‌ترین عکس‌العمل فرد در برابر محیط خارجی هستند.^۵

• ویژگیهای عاطفی

دوران نوجوانی را دوره شور و احساس و غلبان آن می‌خوانند - به هر میزان که او به مرحله بلوغ نزدیکتر می‌شود شور و احساس قوی‌تر و عواطف پر دامنه‌تر می‌شود. برای اولین بار که نوجوان احساس عشق می‌کند چنین می‌اندیشد که این عشق باید ازترین و آخرین عشق او می‌باشد هر چند که معمولاً بیش از چند صباحی نمی‌یابد.^۶ دوستی انسان از صمیمیت و خلوص و از عطش شدید

فداکاری. و از میل به سوی حقیقت برخوردار است. اما به علت ضعف چراغ عقل فروغ آگاهی اندک و برعکس احساسات نیرومند و آتشین است. عشق در دختران لطیف و روحانی و انگیزه از حس زیباشناسی است. شاید به همین دلیل بیش از پسران در معرض فریب و لغزشند و محبت دیگران را خالصانه می پذیرند.

عواطف رقیق اند. ظاهراً ترشح هورمونی از غده هیپوفیز که در آغاز بلوغ به صورت خفیف و در دوران حاملگی زن به صورت شدید در خون می ریزند در این امر نقش فعالی دارند. شدت و قابلیت عاطفی به حدی است که یک کلمه، یک نگاه و اشاره با یک حرکت کافی است که طوفانی ایجاد کند و به خاطر هیچ رنگ او سرخ شود. از دیگر ویژگیهای عاطفی آنان نوسانات عاطفی است. دوستی و دشمنی شان، بذرش و طردشان هنوز قوام پیدا نکرده. و جندان روی آنها نمی توان حساب کرد. گاهی سرور بی اندازه است و گاهی غم شدید. گاهی به فردی دل می بندند و او را محرم راز قرار می دهند و زمانی از او می گسلند و با ندگویی او شده و کینه اش را در دل می پرورند.

● زندگی عاطفی آنها

عواطف در دختران به گونه های مختلفی تحقق پیدا می کند از جمله به صورت ترک قد و بندهای عاطفی، تقلد و همانندی با دیگران، ترک رشته الفت قدیمی و غیره. عواطف کودک که تاکنون بیشتر به خانواده و مخصوصاً متوجه مادر بود بیش از آن که در دوره بعدی روی جنس مخالف متمرکز شود. دچار نوعی سرگردانی می شود. گاهی متوجه دوستان، زمانی متوجه معلمان و در مواردی هم متوجه کسانی است که ساخته و آفریده خیالات او هستند.

حساسیت آنان به عشق در دوران بلوغ به گونه ای است که آنها عشق را موهبتی سحرآمیز می پندارند که زندگی را معجزه آسا تغییر داده و بر همه موانع پیروزی شونند. همه فکر و اندیشه آنها را که کار و اشتغال اندک دارند، و مخصوصاً اغلب اوقات شان در تنهایی و به دور از محضر والدین و مربیان و درس و کلاس می گذرد. متوجه چنان سحری است. چه بسیارند ساعات و دقائقی از شبانه روز که برای دستیابی به چنان موقعیت خیالیافته ای سیری می شود.

اینان در واقع میان دو کشش و جذب قرار دارند. کشش و میلی که آنان را به جستجوی لذت می خواند. به ویژه که در این سن تمایل و جاهت جسمانی و به زینت در آنان زیاد است. ۱۱ و

چنین زمینه و شرایطی برایشان فراهم نیز هست. و کشش شرم و حیا که نازدارنده و ترمزی برای آنهاست در این مرحله از عمر در آنان نیرومند می شود. آنها که در دوران حیات کودکی به وَرغ و برهیز از حرام عادت نیافته اند، طبعاً حیاشان اندک و خطر برایشان بسیار است. من قل حیاءةُ قل ورعه ۱۲ بدین سان چنین افرادی تسلیم کشش لذت شده و به دام می افتند.

● نوع عشق و محبت

دوستی و محبتشان شباهت تام با عشق دارد به ویژه در مؤسسات شانروزی ۱۳ اما آنچه که آنها بدان دست پیدا می کنند عشق به معنای واقعی کلمه نیست، بلکه نوعی عاشق بیهوشی است. ادای آن را درمی آورند. و بعدها پس از طی مراحل بلوغ چنین امری برایشان بذرفتنه و عادی خواهد شد.

آری اینان عاشق بنده می شوند و این عشق چون عشق بزرگسالان نیست. کوششی است برای منعکس کردن و آزمودن سرگشتگی و ابهات نفس به باری دیگر و این نکته ای است که روانشناسان صاحب نظری چون اسپرانگر به آن توجه کرده اند و می گویند: خواسته ها و هدفهایی که نوجوان برای بدست آوردن آنها طرح و نقشه می ریزد به سبب کیفیت شدید رؤیایی خیال بردارانه آنها اغلب در سطحی بالا قرار دارند ۱۴ بر این اساس عاشقی آنها به نوع کاریکاتوری بیشتر شبیه است تا به نوع اصل آن.

این حیات عاطفی کاریکاتوری، و این دنبال کردنها و خیال بردازی های عاشقانه و سوزها و گدازها از جهاتی می تواند به سرشت و طبیعت آنان مربوط باشد به ویژه که در اسلام سخن از شدت عشق و شهوت در زنان است. برخی از روایات ما سخن از این دارند که شهوت دارای ده جزء است. ۹ جزء آن در جنس زن است و یک جزء آن در مرد. اگر قدرت حیا در زنان قوی تر از مردان نبود (۹ برابر مردان) وضع به گونه ای دیگر بود (ان الله تبارک و تعالی جعل الشهوة عشرة اجزاء - تسعة منها فی النساء و واحدة فی الرجال). ۱۵

● عشق به همجنس

از مسائل و دشواری های مهم نوجوانان در این مرحله از عمر محبت افراطی و عشق گونه آنها نسبت به هم جنس، از دوستان و معاشران و گاهی معلمان آنهاست. محبت و عشقشان در دوران بلوغ، در روابط با دختران و با همجنس خود پیچیده تر شده و صبغه جنسی پیدا می کند ۱۶ آنها اینک در شرایطی قرار دارند

که گاهی عکس افراد مورد علاقه خود را پیدا کرده، در اطاف به در و دیوار نصب می کنند، یا در کتاب و دفتر خود قرار داده و همه روزه ساعات و دقیقی را به تماشای آن و احساس لذت از این تماشای می گذرانند.

آنها در این راه گاهی عشق و علاقه خود را به خانم معلم خود اعلام می نمایند و در حرکات و سکنات از آنها تقلید می نمایند. چون او لباس می پوشد و مثل او آرایش می کند. احساسات آنها چنان برخوردار از شور و حرارت و چنان نیرومند است که مری را در حیرت فرومی برد و به اصطلاح او را کلافه می کند.

اینان نخست سعی دارند با فرد مورد نظر جان جانی شوند، مخصوصاً نسبت به افراد مُسن تر یا معلمان خود تصویری فوق العاده از او در دوران خود احساس کنند. محبتشان به عشق سوزانی تبدیل می گردد و حالت دیوانه آسایی به آن دست می دهد. این احساس واجد همه خصایص یک عشق دردناک و سوزان است.^{۱۸}

هنگامی که چنین وضع و حالتی پدید آمد و نخستین پاسخ مثبت برای نوجوانان پدید آمد سعی دارند آن را گسترش دهند و حتی رابطه خود را با او به صورت سر در دامان او نهادن و در آغوش او قرار گرفتن، همه گاه در کنار او بودن و با او سخن گفتن برقرار سازند. در مدارس و در دبیرستانها چه بسیار از این گرفتاران به بهانه های مختلف، مثل نامه دادن به همگنان یا معلم، پرستهای بیجا برای به سخن آوردن او، همراه شدن با او، محو شدن در تماشای او، غم خوردن از سردی و بی اعتنائی او روزگاری گذرانند.

خطرات و عوارض این حالت

از نکته های مهم و قابل ذکر در رابطه با عاطفه دختران این است که آنها بیش از این که دوست بدانند می خواهند که دوست داشته شوند و این همان مسأله خطر آفرینی است که زمینه را برای سوء استفاده گرسنگان شهوت فراهم می آورد و هشیاری مری از این دید ضروری است. عشق گاهی در آنان به صورت بسیار سوزان در می آید و به درجه ای از شدت وحدت می رسد که همه چیز حیات او را تحت الشعاع قرار می دهد.^{۱۹}

او ممکن است احساس آشکاری نسبت به شخصی پیدا کند و این احساس افکار او را تحت الشعاع قرار دهد. دائماً تحریکش کند و در او تردید و دودلی بوجود آورد. و ممکن است عامل یأس و اندوه او شود.^{۲۰} گاه همه هم و غم او متوجه

این مسأله می شود و از درس و مدرسه و کار و انس با خانواده و دوستان بیزار می شود. و سرگرم زندگی در جهان رؤیایی و خیالبافانه خود می گردد. به گفته هلن دوچ آنها حتی گاهی خود را به حماقت می زنند تا محبت بیشتری را جلب کنند.^{۲۱}

خطر بعدی این است که در صورت پاسخ مثبت طرف مورد علاقه او خود را تسلیم می کند، تسلیمی بی قید و شرط، حتی به بهای از میان رفتن آبرو، عفت و رسوایی خود. خطر انس ها این است که گاهی آنها را به لمس ها سوق می دهند و نخستین لمسهاست که به فرموده اسلام ثلث آبرو و حیای او را می زدایند و در آن صورت با دختری مواجهیم که شأن حیات دخترانه اش را از دست داده است و بازداشتن او کاری صعب و دشوار است.

• علل انحراف

در مورد این که چرا برخی از دختران به چنین وضعی دچار می شوند پاسخهای بسیاری بدان داده اند. از جمله علل، اشکال در تربیت دوران کودکی است. آنها که از محبت والدین به حد کفایت بهره ننگرفته اند و در دوران کودکی مورد پذیرش و دوستی اشاع کننده والدین قرار نداشته اند این احتمال وجود دارد که در دوران نوجوانی به چنین وضعی دچار گردند.

- وجود شرایطی غیر طبیعی در هورمون ها را هم از علل آن ذکر کرده اند که آن خود مسأله ای صرفاً پزشکی است و ما از ورود در آن بحث به علت عدم تخصص خودداری می کنیم. آنها که در این مورد صاحب نظرند گفته اند تغییرات هورمونی در ایجاد اوضاع و احوال آشفته ای که نوجوان با آن دست و پنجه نرم می کند نقش قاطعی دارند و از طرف دیگر حد و کیفیت احساس هایی که نوجوان آنها را تجربه می کند در این تغییرات سهیم است.^{۲۲}

- ضدیت با جنس مخالف در گذشته هم از عواملی است که صاحب نظران دیگری بدان اشاره کرده اند.^{۲۳} آنهايي که از جنس مخالف سرخورده گی پیدا کرده اند و یا از آنها نومیثی هایی دیده اند بدان سوری می آورند، به جای مردان به سوی زنان و هم جنسان خود جهت پیدا می کنند که البته پذیرش آن همه گاه عقلانی نیست زیرا اینان از نظر سنی در چنان شرایطی نیستند.

عوامل اجتماعی از بدآموزی ها، چشم وهم چشمی ها، ارتباطات غلط، سوء معاشرتها، ذکر مسائل جنسی در نزد آنان، دیدن صحنه های تحریک آمیز، احساس بی پناهی و عدم وصول

به همانندی در این رابطه خود از عوامل مهم قابل ذکر است که کمتر مورد عنایت قرار گرفته است.

• تیپ افراد گرفتار

این که چه تیپ و افرادی گرفتار چنین وضعی می شوند بخشی از آنها همانهایی هستند که در بحث مربوط به علل از آنها یاد کرده ایم گروه دیگر آنهایی هستند که در محیط زندگی شان نابسامانی و اختلاف وجود دارد. والدینشان با هم درگیری دارند، در محیط زندگی شان بگومگوست، امنیت و فراغ نیست، جنگ و نزاع است، متارکه و طلاق است، سردی و بی نفعی است و...

آنهایی که اوقاتشان در تنهایی و انزوا می گذرد احساس غربت دارند، با افراد جوشش و کشش ندارند. احساس می کنند که مورد علاقه و رغبت دیگران نیستند و یا دیگران آنها را تحویل نمی گیرند. امکان دارد به چنین گرفتاری هایی دچار شوند. همچنین دخترانی که در محیط محدود، در غربتها، در شبانه روزی های دخترانه و غیره هستند ممکن است این چنین شوند.^{۲۱}

عشق ورزی در دخترانی که به هنگام بلوغ در مراکز شبانه روزی هستند، محیط از هر حیث برایشان لذت بخش است و آنها هم جنس را به جای آن قرار می دهند.^{۲۲} به همین جهت برای کسانی که امکان ترک محیط شبانه روزی نیست ضروری است که تحت کنترل و مراقبت بیشتری قرار گیرند.

همچنین تیپ افسرده ها، تیپ طرد شده ها، تیپ آنهایی که از زیبایی کافی برخوردار نیستند و نمی توانند جاذبه آفرین باشند و نیز کسانی که احساس می کنند در عشق و جذب کوتاه آمده و عقب ماندگی هایی پیدا کرده اند، آنان که بدپسند هستند، و به سادگی نمی توانند با هر کسی کنار آیند ممکن است به چنین وضعی گرفتار آیند.

• شیوه های اصلاحی

به طور کلی غیر کنترل بودن جوشهای جنسی در میان نوجوانان مسأله ای است که از نظر روانی باید مورد توجه آتی قرار گیرد.^{۲۳} و نیز این امر همیشه مورد عنایت اسلام بوده است. در طریق اصلاح و درمان چنین وضع بر اساس تجارب عملی که داشته ایم و هم آنچه را که در اسلام و از صاحب نظران دریافته ایم مواردی را ذیلاً پیشنهاد می کنیم:

۱- رفع علل و عواملی که زمینه ساز چنین مسأله ای هستند که

در این زمینه مطالعه و بررسی علمی لازم است.

۲- استفاده از قدرت مذهب و تذکر دادن به کفرا این عمل و عدم رضای خداوند.

۳- استفاده از قدرت اخلاق و تذکرات و القآت اخلاقی، به ویژه سعی در پرورش و رشد حیا و که علی (ع) فرمود لایمان کالحیاء و الصبر^{۲۴}

۴- اقناع و اشباع از محبت خانوادگی و بذیرش والدین به گونه ای که حیران کم محبتی شود. حتی نوازش بدنی توسط مادر به بهانه های مختلف، چون دست کشیدن بر دوش و پشت او ضروری است.

۵- چاره کمروئی (کمروئی غیر از حیا است) و سعی در وارد کردن او در جمع و جامعه و ایجاد زمینه برای انس و محبت او و فراهم کردن شرایط برای حیات اجتماعی و معاشرت های درست و حسابگرانه.

۶- رفع عوامل اضطراب و تشویش آفرین برای آنها و درمان زودرنجی ها، یأس ها و سرخوردگی ها
۷- تحریک غرور او و ذکر آینه او و بیدار کردن احساس شخصیت او که شأن خود را فراتر از تملق گویی های غریزی بداند و یا بدن گونه آموزش دهند.

۸- واداشتن مربی و معلم و یا فرد مورد علاقه او به مقاومت در برابر ابراز عشق و محبت او و نشان دادن این امر که من حرفهای ترا نمی فهمم، آن را بجاگانه می یابم، و سرسخنی و لجاجت مربی در تحویل گرفتن او و عدم قبول محبت او، و پرهیز از تنهایی و خلوت با او، و حتی گوش ندادن به سخنان او، یا خواندن نامه او، و حتی پاره کردن نامه اش در حضور او بدون خواندن و کلاً بی اعتنایی کردن و سردی نشان دادن و گاهی تهدید کردن که آبروی ترا می برم، آن را به پدر و مادرت می گویم و...

۹- در صورت عدم امکان دور ماندن و جدایی از او به صورت تغییر محل تحصیل او یا محل کار معلم که عشقهای بسیار شدید هم با چند ماه جدایی خاموش می شوند و حتی گذشت زمان در این امر بسیار مؤثر است و مسأله را حل می کند.

۱۰- در موارد حاد درمان پزشکی مطرح است که در آن به پزشک متخصص هورمون و غدد، پزشک زن و زایمان، متخصص اعصاب و روان مراجعه می شود و این امر پس از مشاوره ها و هدایت هاست. البته در مواردی عشقی عاقلانه و ازدواجی مشروع و اندیشیده و برنامه ریزی شده هم می تواند بدان امر خاتمه دهد.

شماره: ۱۰۰/۸۰۰/۲۴۲
تاریخ: ۷۰/۴/۵

بسمه تعالی

به : معاونت پرورشی اداره کل آموزش و پرورش استان ؛
به : ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ناحیه :

- سلام علیکم
- احتراما ، بدینوسیله ابلاغ میگردد جهت اجرای هرچه بهتر و گسترده تر برنامه های ویژه تابستان سال ۷۰ (اوقات فراغت دانش آموزان) کمال همکاری و مساعدت فی مابین معاونت پرورشی آموزش و پرورش آن استان و ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ناحیه در زمینه های ذیل انجام گیرد .
- الف : موارد همکاری آموزش و پرورش (امور تربیتی)
- ۱- تخصیص سهمیه جهت شرکت دانش آموزان رزمده بسیجی رده های مقاومت در اردوهای (امور تربیتی)
  - ۲- پذیرش دانش آموزان بسیجی جهت استفاده از برنامه های کانونهای فرهنگی تربیتی و کانونهای ورزشی .
  - ۳- مساعدت در تامین مربی برای کلاسهای نقاشی ، عقیدتی و هنری دانش آموزان در پایگاههای مقاومت بسیج مساجد .
  - ۴- مساعدت در رای برنامه های هنری ، فرهنگی و اردوهای بسیج .
- ب : موارد همکاری نیروی مقاومت بسیج سپاه
- ۱- مساعدت در تامین اماکن مورد نیاز امور تربیتی برای برگزاری اردوهای پرورشی .
  - ۲- مساعدت در تامین امکانات ، بویژه وسایل نقلیه (اتوبوس و مینی بوس) مورد نیاز اردوهای امور تربیتی .
  - ۳- ایجاد زمینه مناسب جهت استفاده دانش آموزان از امکانات و برنامه های آموزش نظامی نظیر میادین تیر و ...
- " ضمناً " زمان اجرای این بخشنامه مشترک از تاریخ ۷۰/۴/۱ تا ۷۰/۶/۱۵ میباشد و تصدیق آن منوط به موافقت طرفین میباشد . %

رئیس ستاد نیروی مقاومت بسیج
سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
سرسپه پاسدار سید محمدحجاری

(Signature)

معاونت پرورشی وزارت
آموزش و پرورش
سید احمد زرهانی

۷۰/۴/۵

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

بقیه از صفحه ۱۳

● یادداشتها

- ۱- قائمی شناخت، هدایت و تربیت نوجوان و جوان ص ۵
- ۲- فلسفی، جوان از نظر عقل و احساس ج ۱ ص ۹۲
- ۳- شعاری نژاد، روانشناسی نوجوان ص ۱۱۷
- ۴- موریس دبس، بلوغ ص ۴۹
- ۵- هلن دوچ، روانکاوی دختران ص ۸۹
- ۶- دکتر جعفر ابراهیم کرمانی، نوجوان، ص ۳۵
- ۷- فلسفی، جوان، ج ۱، ص ۱۱۴
- ۸- موریس دبس، بلوغ، ص ۴۹
- ۹- دکتر شکوهی، تعلیم و تربیت و مراحل آن، ص ۱۷۸
- ۱۰- مدرسه اولیای فرانسه، مشکلات تربیت، ج ۲، ص ۲۱۲

- ۲۳- گروه نویسندگان، روانشناسی کودک، ص ۲۳
- ۲۴- موریس دبس، بلوغ، ص ۵۸
- ۲۵- هاوفیلد، روانشناسی کودک و بالغ، ص ۳۵۹
- ۲۶- گروه نویسندگان، روانشناسی رشد، ص ۴۸۰
- ۲۷- علی (ع)، نهج البلاغه - قصار، ص ۱۱۳
- ۱۱- موریس دبس، بلوغ، ص ۹
- ۱۲- علی (ع)، فصار نهج البلاغه، ص ۳۴۹
- ۱۳- موریس دبس، بلوغ، ص ۵۸
- ۱۴- ادولف موس، نظریه های بنیادی درباره نوجوانی، ص ۱۱
- ۱۵- صدوق، خصال، ج ۲، ص ۴۳۸
- ۱۶- هلن دوچ، روانکاوی دختران، ص ۱۱۲
- ۱۷- شعاری نژاد، روانشناسی نوجوان، ص ۱۲۲
- ۱۸- هلن دوچ، روانکاوی دختران، ص ۱۱۲
- ۱۹- هلن دوچ، روانکاوی دختران، ص ۱۱۲
- ۲۰- کوجتکف، روانشناسی و تربیت جنسی، ص ۵۴
- ۲۱- هلن دوچ، روانکاوی، ص ۲۱
- ۲۲- دکتر ایزدی، نوجوان، ص ۱۰

